

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Monitor MKB Bouw & Infra november 2014

Onderzoek uitgevoerd door Panteia / EIM in opdracht van
Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van AFNL door Panteia/EIM.

Panteia BV	Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra
Bredewater 26	Nieuweweg 226
2715 CA Zoetermeer	3905 LT Veenendaal
Postbus 7001	Postbus 1085
2701 AA Zoetermeer	3900 BB Veenendaal
079 322 22 00	0318 54 49 00
www.panteia.nl	www.aannemersfederatie.nl

Drs. W.D.M. van der Valk
Panteia

Zoetermeer, november 2014

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM. EIM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM. EIM does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1.	Samenvatting en analyse	5
1.1	Samenvatting	5
1.2	Analyse	7
2.	De onderzoeksresultaten	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Nieuw personeel, vertrokken personeel en vacatures	9
2.3	Werkvoorraad	11
2.4	Ontwikkeling van druk op de prijzen	13
2.5	Omzetontwikkeling	13
2.6	Bedrijfsresultaat	14
2.7	Investeringen in 2014	15
2.8	Betalingsproblematiek	15
2.9	Concurrentie	19
3.	Onderzoeksverantwoording	21
3.1	Doel en afbakening van de monitor	21
3.2	Opzet en verloop van de eerste meting voorjaar 2013	21
3.3	Opzet en verloop van de tweede meting: najaar 2013	22
3.4	Opzet en verloop van de derde meting: voorjaar 2014	22
3.5	Opzet en verloop van de vierde –deze- meting: najaar 2013	22

1 Samenvatting en analyse

1.1 Samenvatting

Tweede meting 2014: alweer de vierde in de reeks

In het voorjaar van 2014 is een telefonische enquête uitgevoerd onder MKB-bedrijven in de bouw en infra: de derde meting van de Monitor MKB Bouw&Infra.

Deze vierde meting van oktober/november concentreert zich op (ontwikkelingen in) omzet, werkgelegenheid, werkvoorraad, prijsontwikkeling, bedrijfsresultaat, investeringen, concurrentie en betalingsgedrag. Het onderzoek is uitgevoerd onder bedrijven die eerder aan de derde meting hun medewerking hebben verleend.

Vorig jaar, in 2013 dus, zijn volgens hetzelfde model als dit jaar twee metingen uitgevoerd: in het voorjaar van 2013 en in oktober/november onder respondenten uit de voorjaarsmeting van 2013.

Nieuw aangetrokken personeel in 2014 gelijk tot iets hoger t.o.v. 2013

10% van de bedrijven heeft in de periode januari 2014 - oktober 2014 nieuw personeel aangenomen. Dit getal ligt op vergelijkbaar tot licht hoger niveau als over de periode januari 2013 - januari 2014 het geval was. Dit met als kanttekening dat in de eerste meting van 2014 de vraag is gesteld over een periode van een heel jaar (heel 2013) en in de tweede meting over de eerste negen maanden van 2014

Einde aan de teruggang in de werkgelegenheid?

9% van de bedrijven heeft in de periode januari 2014 - oktober 2014 personeel zien verdwijnen. Over heel 2013 was dat 15%, ook nu weer met de kanttekening dat het gaat om metingen over periodes van verschillende duur. Niettemin is te constateren dat het aantal bedrijven met 'uitstroom' in de eerste 9 maanden van 2014 in evenwicht is met het percentage bedrijven met 'instroom'. Ook geldt het lagere percentage vertrokken personeel voor alle drie de onderscheiden clusters.

Beduidend vaker dan in 2013 -hoewel ook nu nog maar in 1 op de 3 gevallen- heeft het personeelslid uit eigen beweging het bedrijf verlaten.

Het percentage bedrijven met vacatures is bij alle onderscheiden clusters toegenomen. Het aantal bedrijven met vacatures is zelfs verdubbeld ten opzichte van het afgelopen voorjaar, hoewel ter relativering moet worden opgemerkt dat dit resulteert in een toch nog bescheiden 10% bedrijven met vacatures, waarvan het bij de helft om het vervangen van personeel gaat.

Alles bijeen genomen lijkt het vermoeden gerechtvaardigd dat de continue uitstroom van personeel van de afgelopen jaren ten einde is gekomen.

Werkvoorraad toegenomen

Per saldo is het percentage bedrijven met een werkvoorraad van minder dan 10 weken tussen de eerste en de tweede meting sterk verminderd. De cluster 'GA' vertoont op het punt van werkvoorraad de minst gunstigste ontwikkeling, bij de GWW bedrijven beweegt de werkvoorraad zich meer richting 10 t/m 19 weken. De naar verhouding meest gunstige ontwikkeling is te zien bij de B&U- en sloopbedrijven, waarbij zich niet alleen meer bedrijven in de klasse '10 t/m 19 weken' zijn gaan bevinden, maar ook meer in de klasse '20 of meer weken'. Alles bijeengenomen tekent zich dus een, waarschijnlijk substantiële, toename van de werkvoorraad af. Hierbij moet nog eens bedacht worden dat het najaar t.o.v. het voorjaar 'normaal gesproken' qua werkvoorraad een minder gunstig beeld vertoont.

Werkvoorraad lijkt op de korte termijn te stabiliseren

Binnen alle clusters verwachten minder bedrijven dat de werkvoorraad zal verbeteren dan bij de meting in het voorjaar van 2014 het geval was. Wellicht dat het aankomende winterseizoen hierin een rol speelt. Tegen de achtergrond van de verbeterde werkvoorraad is het wel positief te noemen dat bijna 60% van de bedrijven verwacht dat deze het komende halfjaar op het niveau van oktober 2014 zal blijven.

Prijsdruk vanuit alle klantgroepen in 2014 verder toegenomen

Ruim een derde van de bedrijven is van mening dat de prijsdruk vanuit de opdrachtgevers tussen het voorjaar en oktober van 2014 (verder) is toegenomen. De drie clusters ontlopen elkaar op het punt van prijsdruk nauwelijks.

Tweemaal meer bedrijven verwachten omzetplus dan een teruggang

Hoewel nog steeds een op de zes bedrijven een teruglopende omzet verwacht, is het totaalbeeld duidelijk minder ongunstig aan het worden: 31% verwacht in 2014 een hogere omzet dan in 2013: tweemaal zoveel als het percentage bedrijven dat een (verdere) teruggang verwacht. De GWW-bedrijven leveren in op de relatief gunstige positie die zij in 2013 hadden.

Fractioneel beter bedrijfsresultaat in 2014

De omzet- en prijsontwikkelingen vertalen zich rechtstreeks door in de winstgevendheid van de bedrijven, waarbij verwacht wordt dat deze in 2014 fractioneel beter uit zal komen dan in 2013. 30% van de bedrijven verwacht over 2014 een beter resultaat dan over 2013, waar voor het eerst sinds lange tijd een kleiner percentage tegenover staat dat een afname van de winstgevendheid verwacht. De B&U- en sloopbedrijven lijken in 2014 de gunstigste rentabiliteitsontwikkeling van de drie clusters door te gaan maken.

Nog steeds geringe animo tot investeren

47% van de bedrijven in de sector heeft in 2014 geïnvesteerd of is met zekerheid van plan om dit nog te gaan doen. Een iets groter percentage zal in 2014 geheel geen investeringsuitgaven doen.

Betalingsproblematiek knelt nog steeds

30% van de bedrijven die (ook) in opdracht van hoofdaannemers werken ervaart te late betaling door als een groot probleem.

Te laat betalen door overheidsinstanties wordt in oktober 2014 minder vaak als een knelpunt ervaren dan in het voorjaar van 2014 het geval was. Niettemin ervaart sectorbreed toch nog bijna 1 op de 8 bedrijven (die overheden als klant hebben) dit als een groot probleem.

Het aandeel bedrijven dat te late betaling door particuliere opdrachtgevers als een probleem ervaart is tussen het voorjaar en de maand oktober van 2014 nauwelijks veranderd. Wel is het zo, dat dit minder vaak als een groot probleem wordt ervaren (en dus vaker als een klein probleem).

Het geheel of gedeeltelijk niet betalen door hoofdaannemers is sectorbreed per saldo een iets minder groot probleem geworden. Opvallend is, dat deze problematiek bij de GWW-bedrijven juist is toegenomen.

Het geheel of gedeeltelijk niet betalen door overheidsinstanties drukt qua problematiek iets minder dan bij de hoofdaannemers het geval is. Qua ontwikkeling vertoont het wel een vergelijkbaar beeld.

Waar de GA-bedrijven minder problemen zijn gaan ondervinden van geheel of gedeeltelijk niet betalen door particulieren, is onder de B&U- en sloopbedrijven en de

GWV-bedrijven juist het tegenovergestelde het geval, waarmee deze problematiek over de sector als totaal substantieel vaker als een groot probleem wordt beschouwd.

Concurrentie van schijnzelfstandigen en arbeid uit Oost Europa voor een derde van de bedrijven een groot probleem

Tussen het najaar van 2013 en dat van 2014 is de concurrentie die de sector van schijnzelfstandigen ervaart flink toegenomen: bijna een derde van de bedrijven ervaart dit als een groot probleem. Inmiddels wordt uit deze hoek dezelfde mate van concurrentie gevoeld als van arbeid uit Oost Europa, waarbij juist een tegenovergestelde ontwikkeling is te constateren.

1.2 Analyse

Terugblik op de meting voorjaar 2014: de kentering leek zich aan te dienen
De meting van 2014 bevestigde de conclusie van de meting in 2013 'dat het jaar 2013 nog niet de zo noodzakelijke ommekeer zou gaan brengen'.

Naast deze sombere signalen over 2013 bevatte de voorjaarsmeting van 2014 echter ook een aantal positieve bevindingen die leken te duiden op een kentering ten goede, zoals:

- het gegeven dat de bouwondernemers in het voorjaar van 2014 een stuk optimistischer in hun verwachtingen over de ontwikkeling van de werkvoorraad bleken te zijn, dan in het voorjaar van 2013 het geval was;
- voor 2014 verwachtten de bedrijven per saldo een minder ongunstige omzetontwikkeling dan welke zich in 2013 voordeed. Krap de helft verwachtte een consolidatie en het aantal bedrijven dat een omzettoename verwachtte was anderhalf maal zo groot als het aantal dat van een (verdere) daling uitging;
- net als bij de omzet, waren de bedrijven wat de (verwachte) ontwikkeling van het bedrijfsresultaat betreft voor 2014 wat positiever dan de realisaties over de afgelopen jaren aangaven.

In de voorjaarsmeting van 2014 werd dan ook geconcludeerd: 'Al met al mag uit deze signalen, en ook uit de signalen vanuit de bredere maatschappelijke en economische omgeving, de hoop worden geput dat in 2014 het dieptepunt van de sector is bereikt en in dat jaar mogelijk zelfs kalm aan de weg omhoog wordt ingeslagen.'

Najaarsmeting 2014 bevestigt analyse voorjaarsmeting

De optimistische verwachtingen die de ondernemers in de voorjaarsmeting uitspraken, worden in de najaarsmeting deels bevestigd en soms zelfs ook overtroffen:

- aan de teruggang van de werkgelegenheid in de sector lijkt een einde te zijn gekomen;
- de werkvoorraad is substantieel toegenomen en lijkt zich gedurende de winterperiode te zullen stabiliseren;
- tweemaal meer bedrijven verwachten over 2014 een omzetplus dan dat er bedrijven zijn die een teruggang in de omzet verwachten;
- voor 2014 wordt een lichte verbetering van het bedrijfsresultaat verwacht.

Echter nog lang niet alle lichten lijken zich –via oranje- weer richting groen te bewegen:

- de druk op de prijzen knelt nog steeds en is zelfs nog verder toegenomen;
- dit tempert –ondanks de positievere omzetontwikkeling- de verbetering van de rendementen;

- er wordt nog steeds vanuit diverse richtingen een hevige concurrentiedruk ervaren.

Per saldo kan echter de conclusie van de voorjaarmeting worden onderschreven dat in 2014 het dieptepunt van de sector vermoedelijk is bereikt en in dat op een aantal belangrijke aspecten de weg omhoog al lijkt te zijn ingeslagen.

2 De onderzoeksresultaten

2.1 Inleiding

Tweede meting 2014: alweer de vierde in de reeks

In het voorjaar van 2014 is een telefonische enquête uitgevoerd onder MKB-bedrijven in de bouw en infra: de derde meting van de Monitor MKB Bouw&Infra.

Deze vierde meting van oktober/november 2014 concentreert zich op (ontwikkelingen in) omzet, werkgelegenheid, werkvoorraad, prijsontwikkeling, bedrijfsresultaat, investeringen, concurrentie en betalingsgedrag. Het onderzoek is uitgevoerd onder bedrijven die eerder aan de derde meting hun medewerking hebben verleend.

Vorig jaar, in 2013 dus, zijn volgens hetzelfde model als dit jaar twee metingen uitgevoerd: in maart 2013 en in oktober/november onder respondenten uit de voorjaarsmeting 2013.

Zie hoofdstuk 3 voor een volledige onderzoeksverantwoording van de Monitor.

2.2 Nieuw personeel, vertrokken personeel en vacatures

Nieuw personeel

10% van de bedrijven heeft in de periode januari 2014 - oktober 2014 nieuw personeel aangenomen. Dit getal ligt op vergelijkbaar tot licht hoger niveau als over de periode januari 2013 – januari 2014 het geval was. Dit met als kanttekening dat in de eerste meting van 2014 de vraag is gesteld over een periode van een heel jaar (heel 2013) en in de tweede meting over de eerste negen maanden van 2014 (zie tabel 1).

Tabel 1 Percentage bedrijven dat in de periode januari 2013 en januari 2014 (Meting 1 = M1), respectievelijk tussen januari 2014 en oktober 2014 (Meting 2 = M2) nieuw personeel heeft aangetrokken

Heeft nieuw personeel aangetrokken	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
ja	7	↑	16	↑	7	=	8	10
nee	93	↓	84	↓	93	=	92	90
totaal	100		100		100		100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Vertrokken personeel

9% van de bedrijven heeft in de periode januari 2014 – oktober 2014 personeel zien verdwijnen. Over heel 2013 was dat 15%, ook nu weer met de kanttekening dat het gaat om metingen over periodes van verschillende duur. Niettemin is te constateren dat het aantal bedrijven met 'uitstroom' in de eerste 9 maanden van 2014 in evenwicht is met het percentage bedrijven met 'instroom'. Ook geldt het lagere percentage vertrokken personeel voor alle drie de onderscheiden clusters. Beduidend vaker dan in 2013 –hoewel ook nu nog maar in 1 op de 3 gevallen- heeft het personeelslid uit eigen beweging het bedrijf verlaten. Alles bijeen genomen lijkt het vermoeden gerechtvaardigd dat de continue uitstroom van personeel van de afgelopen jaren ten einde is gekomen.

Tabel 2 Percentage bedrijven dat in de periode januari 2013 en januari 2014 (Meting 1 = M1), respectievelijk tussen januari 2014 en oktober 2014 (Meting 2 = M2) personeel heeft zien vertrekken

Heeft personeel zien vertrekken	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
ja	12	↓	29	↓	16	↓	15	9
nee	88	↑	71	↑	84	↑	84	91
totaal	100		100		100		100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 3 Verdeling van het vertrokken personeel over vertrek uit eigen beweging en ontslag in 2013 (Meting 1 = M1), en tussen januari 2014 en oktober 2014 (Meting 2 = M2)

Uit eigen beweging vertrokken?	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal vertrokken personeelsleden							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
ja	11	↑	39	↑	15	↑	15	35
nee	89	↓	61	↓	85	↓	85	65
totaal	100		100		100		100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Vacatures

Het percentage bedrijven met vacatures is bij alle onderscheiden clusters toegenomen. Het aantal bedrijven met vacatures is zelfs verdubbeld ten opzichte van het afgelopen voorjaar, hoewel ter relativering moet worden opgemerkt dat dit resulteert in een toch nog bescheiden 10% bedrijven met vacatures, waarvan het bij de helft om het vervangen van personeel gaat (zie tabel 4 en 5).

Tabel 4 Percentage bedrijven met vacatures voorjaar 2014 (Meting 1 = M1), respectievelijk oktober 2014 (Meting 2 = M2)

Heeft vacatures	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
ja	3	↑	7	↑	4	↑	4	10
nee	97	↓	93	↓	96	↓	96	90
totaal	100		100		100		100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 5 Aard van de vacatures oktober 2014¹

Aard van de vacature(s)	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
uitbreiding	↓	↑	↑	43
vervanging	↑	↓	↓	44
uitbreiding en vervanging	=	↑	=	13
totaal				100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.3 Werkvoorraad

Per saldo is het percentage bedrijven met een werkvoorraad van minder dan 10 weken tussen de eerste en de tweede meting sterk verminderd. De cluster 'GA' vertoont op het punt van werkvoorraad de minst gunstigste ontwikkeling, bij de GWW bedrijven beweegt de werkvoorraad zich meer richting 10 t/m 19 weken. De naar verhouding meest gunstige ontwikkeling is te zien bij de B&U- en sloopbedrijven, waarbij zich niet alleen meer bedrijven in de klasse '10 t/m 19 weken' zijn gaan bevinden, maar ook meer in de klasse '20 of meer weken'. Alles bijeengenomen tekent zich dus een, waarschijnlijk substantiële, toename van de werkvoorraad af (zie tabel 6). Hierbij moet nog eens bedacht worden dat het najaar t.o.v. het voor jaar 'normaal gesproken' qua werkvoorraad een minder gunstig beeld vertoont.

¹ De symbolen ↑ = en ↓ staan in deze tabel voor de richting van een eventuele afwijking van het gemiddelde over het totaal van de bedrijven

Tabel 6 Aantal weken werkvoorraad voorjaar 2014 (Meting 1 = M1), respectievelijk oktober 2014 (Meting 2 = M2), uitgaande van de personeelsbezetting op dat moment

Aantal weken werkvoorraad in portefeuille	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
minder dan 10	52	↓	49	↓	41	=	48	32
10 t/m 19 weken	31	↑	21	↑	30	↑	30	41
20 of meer weken	16	↑	28	↓	27	↓	20	24
Weet niet/wil niet zeggen	1	↑	2	↓	2	=	1	3
totaal	100		100		100		100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 7 laat zien dat binnen alle clusters minder bedrijven verwachten dat de werkvoorraad zal verbeteren dan bij de meting in het voorjaar van 2014 het geval was. Wellicht dat het aankomende winterseizoen hierin een rol speelt. Tegen de achtergrond van de verbeterde werkvoorraad is het wel positief te noemen dat bijna 60% van de bedrijven verwacht dat deze het komende halfjaar op het niveau van oktober 2014 zal blijven.

Tabel 7 Verwachting in het voorjaar van 2014 van de ontwikkeling van de werkvoorraad in de loop van 2014 (Meting 1 = M1), respectievelijk verwachting per oktober 2014 van de ontwikkeling van de werkvoorraad in het komende halfjaar (Meting 2 = M2)

De werkvoorraad zal:	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
verbeteren	43	↓	35	↓	34	↓	39	22
ongeveer gelijk blijven	47	↑	40	=	49	=	47	59
verslechteren	6	↑	16	↑	10	↑	8	15
weet niet/wil niet zeggen	4	=	9	=	7	=	6	4
totaal	100		100		100		100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.4 Ontwikkeling van druk op de prijzen

Ruim een derde van de bedrijven is van mening dat de prijsdruk vanuit de opdrachtgevers tussen het voorjaar en oktober van 2014 (verder) is toegenomen. De drie clusters ontlopen elkaar op het punt van prijsdruk nauwelijks (zie tabel 8).

Tabel 8 Ontwikkeling van de druk op de prijzen tussen het voorjaar van 2014 en oktober 2014

De druk op de prijzen is:	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
	In procenten van het aantal bedrijven			
Sterk toegenomen	21	17	18	20
Iets toegenomen	17	12	21	17
Ongeveer gelijk gebleven	38	63	50	44
Iets afgenomen	8	6	4	7
Sterk afgenomen	6	1	5	5
Weet niet/wil niet zeggen	10	1	2	7
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.5 Omzetontwikkeling

Tabel 9 schetst de ontwikkeling van de omzet in 2013 ten opzichte van 2012 (M1) en de verwachte ontwikkeling over 2014 ten opzichte van 2013 (M2). Hoewel nog steeds een op de zes bedrijven een teruglopende omzet verwacht, is het totaalbeeld duidelijk minder ongunstig aan het worden. De GWW-bedrijven leveren in op de relatief gunstige positie die zij in 2013 hadden.

Tabel 9 Omzetontwikkeling in 2013 ten opzichte van 2012 (Meting 1 = M1), respectievelijk de verwachte omzetontwikkeling in 2014 ten opzichte van 2013 (Meting 2 = M2)

De omzet is/zal:	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
Toegenomen/toenemen	22	↑	37	↓	22	↑	23	31
ongeveer gelijk gebleven/blijven	38	↑	23	↑	38	↑	37	56
Afgenomen/afnemen	40	↓	40	↓	40	↓	40	13
totaal	100		100		100		100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.6 Bedrijfsresultaat

De omzet- en prijsontwikkelingen vertalen zich rechtstreeks door in de winstgevendheid van de bedrijven waarbij verwacht wordt dat deze in 2014 fractioneel beter uit zal komen dan in 2013 (zie de tabellen 10 en 11). 30% van de bedrijven verwacht over 2014 een beter resultaat dan over 2013, waar voor het eerst sinds lange tijd een kleiner percentage tegenover staat dat een afname van de winstgevendheid verwacht. De B&U- en sloopbedrijven lijken in 2014 de gunstigste rentabiliteitsontwikkeling van de drie clusters door te gaan maken.

Tabel 10 Niveau van het bedrijfsresultaat in 2013 (Meting 1 = M1), respectievelijk het verwachte bedrijfsresultaat over 2014 (Meting 2 = M2)

Bedrijfsresultaat	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
winst	57	↑	61	=	52	=	56	60
rond de nul	28	↓	20	↑	22	↑	25	27
verlies	14	↓	11	↓	20	↓	16	12
weet niet/wil niet zeggen	1	=	8	=	6	↓	3	1
totaal	100		100		100		100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Tabel 11 Ontwikkeling bedrijfsresultaat in 2013 ten opzichte van 2012 (Meting 1 = M1), respectievelijk de verwachte ontwikkeling in 2014 ten opzichte van 2013 (Meting 2 = M2)

Het bedrijfsresultaat is/zal:	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
toegenomen/toenemen	26	↑	35	↓	24	↑	26	30
ongeveer gelijk gebleven/ blijven	42	↑	33	↑	37	↓	40	53
afgenomen/afnemen	31	↓	39	↓	36	=	32	17
weet niet/wil niet zeggen	1	↑	2	↑	3	=	2	4
totaal	100		100		100		100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.7 Investerings in 2014

47% van de bedrijven in de sector heeft in 2014 geïnvesteerd of is met zekerheid van plan om dit nog te gaan doen. Een iets groter percentage zal in 2014 geheel geen investeringsuitgaven doen (zie tabel 12).

Tabel 12 Investerings in 2014 in algemene zin

Heeft in 2014 geïnvesteerd of is van plan om dat later in 2014 nog te doen	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWV	GA	Totaal
	In procenten van het aantal bedrijven			
Ja	48	54	44	47
Nee	52	46	46	53
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.8 Betalingsproblematiek

Te late betaling

30% van de bedrijven die (ook) in opdracht van hoofdaannemers werken ervaart te late betaling door als een groot probleem. Sectorbreed knelt het probleem van te late betaling door hoofdaannemers in oktober 2014 nog even zwaar als in het voorjaar van 2014 (zie tabel 13).

Tabel 13 Mate waarin te late betaling door hoofdaannemers als een probleem wordt ervaren (Meting 1 2014 = M1), (Meting 2 2014 = M2)

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWV		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor hoofdaannemers							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
Geen probleem	57	↑	49	↑	36	↓	48	48
Een klein probleem	18	↓	28	=	29	↑	23	22
Een groot probleem	25	↓	23	↓	35	=	29	30
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
	in procenten van het totale aantal bedrijven							
Percentage bedrijven dat werkt voor hoofdaannemers	52		86		84		65	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Te laat betalen door overheidsinstanties wordt in oktober 2014 minder vaak als een knelpunt ervaren dan in het voorjaar van 2014 het geval was. Niettemin ervaart sectorbreed toch nog bijna 1 op de 8 bedrijven (die voor overheden werken) dit als een groot probleem (zie tabel 14).

Tabel 14 Mate waarin te late betaling door overheidsinstanties als een probleem wordt ervaren (Meting 1 2014 = M1), (Meting 2 2014 = M2)

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor overheidsinstanties							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
Geen probleem	70	↑	80	↓	55	↑	67	80
Een klein probleem	18	↓	12	↑	17	↓	17	8
Een groot probleem	12	=	8	=	28	↓	16	12
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
	in procenten van het totale aantal bedrijven							
Percentage bedrijven dat werkt voor overheidsinstanties	21		53		19		23	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Het aandeel bedrijven dat te late betaling door particuliere opdrachtgevers als een probleem ervaart is tussen het voorjaar en de maand oktober van 2014 nauwelijks veranderd. Wel is het zo, dat dit minder vaak als een groot probleem wordt ervaren (en dus vaker als een klein probleem) (zie tabel 15).

Tabel 15 Mate waarin te late betaling door particuliere opdrachtgevers als een probleem wordt ervaren (Meting 1 2014 = M1), (Meting 2 2014 = M2)

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor particulieren							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
Geen probleem	65	=	78	↓	78	↑	70	72
Een klein probleem	18	↑	7	↑	16	=	17	22
Een groot probleem	17	↓	15	↓	6	↓	13	6
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
	in procenten van het totale aantal bedrijven							
Percentage bedrijven dat werkt voor particuliere opdrachtgevers	92		57		76		78	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Geheel of gedeeltelijk niet betalen

Het geheel of gedeeltelijk niet betalen door hoofdaannemers is sectorbreed per saldo een iets minder groot probleem geworden. Opvallend is, dat deze problematiek bij de GWW-bedrijven juist is toegenomen (zie tabel 16).

Tabel 16 Mate waarin geheel of gedeeltelijk niet betalen door hoofdaannemers als een probleem wordt ervaren (Meting 1 2014 = M1), (Meting 2 2014 = M2)

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor hoofdaannemers							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
Geen probleem	79	↑	83	↓	58	=	71	75
Een klein probleem	13	↓	11	↑	13	↑	13	14
Een groot probleem	8	=	6	↑	29	↓	16	11
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
	in procenten van het totale aantal bedrijven							
Percentage bedrijven dat werkt voor hoofdaannemers	52		86		84		65	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Het geheel of gedeeltelijk niet betalen door overheidsinstanties drukt qua problematiek iets minder dan bij de hoofdaannemers het geval is. Qua ontwikkeling vertoont het wel een vergelijkbaar beeld (zie tabel 17).

Tabel 17 Mate waarin geheel of gedeeltelijk niet betalen door overheidsinstanties als een probleem wordt ervaren (Meting 1 2014 = M1), (Meting 2 2014 = M2)

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor overheidsinstanties							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
Geen probleem	82	=	94	↓	89	=	85	86
Een klein probleem	4	↑	3	↑	2	↑	4	8
Een groot probleem	14	↓	3	↑	9	↓	11	6
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
	in procenten van het totale aantal bedrijven							
Percentage bedrijven dat werkt voor overheidsinstanties	21		53		19		23	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Waar de GA-bedrijven minder problemen zijn gaan ondervinden van geheel of gedeeltelijk niet betalen door particulieren, is onder de B&U- en sloopbedrijven en de GWW-bedrijven juist het tegenovergestelde het geval, waarmee deze problematiek over de sector als totaal substantieel vaker als een groot probleem wordt beschouwd (zie tabel 18).

Tabel 18 Mate waarin geheel of gedeeltelijk niet betalen door particuliere opdrachtgevers als een probleem wordt ervaren (Meting 1 2014 = M1), (Meting 2 2014 = M2)

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	in procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor particulieren							
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
Geen probleem	83	↓	95	↓	82	↑	84	80
Een klein probleem	16	↓	4	↑	13	↓	14	12
Een groot probleem	1	↑	1	↑	5	↓	2	8
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
	in procenten van het totale aantal bedrijven							
Percentage bedrijven dat werkt voor particuliere opdrachtgevers	92		57		76		78	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2.9 Concurrentie

Tussen het najaar van 2013 en dat van 2014 is de concurrentie die de sector van schijnzelfstandigen ervaart flink toegenomen. Inmiddels wordt uit deze hoek dezelfde mate van concurrentie gevoeld als van arbeid uit Oost Europa, waarbij juist een tegenovergestelde ontwikkeling is te constateren (zie tabel 19).

Tabel 19 Mate waarin concurrentie vanuit diverse richtingen als problematisch wordt ervaren; M1 = najaarsmeting 2013; M2 is huidige meting (najaar 2014)

Concurrentie door:	Geen probleem		Klein probleem		Groot probleem		N.v.t.		Weet niet		Totaal	
	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2	M1	M2
	In procenten van het aantal bedrijven											
Schijnzelfstandigen	48	50	25	18	24	32	1	0	2	0	100	100
Bedrijven die met uitzendkrachten werken	48	63	27	18	21	18	1	0	3	1	100	100
Bedrijven die met 'payrollers' werken	49	66	26	15	17	16	1	1	7	2	100	100
Arbeid uit Oost Europa	41	50	17	17	39	32	1	0	2	1	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

3 Onderzoeksverantwoording

3.1 Doel en afbakening van de monitor

Bij monde van de Aannemersfederatie Nederland (AFNL) heeft het MKB in de Nederlandse bouw- en infra aangegeven behoefte te hebben aan een monitor waarmee de ontwikkeling van kenmerken en resultaten van deze sector worden gevolgd. Daarbij valt te denken aan het aantal en de grootte van de opdrachten, ontwikkelingen in de werkgelegenheid, investeringsgedrag en de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten.

Deze kennis is nodig om tot een duidelijk beeld te komen van wat er in de sector speelt en waarop actie moet worden ondernomen.

Door ook aandacht te geven aan actuele onderwerpen en knelpunten, biedt zo'n monitor een breed beeld van facetten waarop beleidsmatig kan worden ingespeeld. Voorts biedt een dergelijke 'Monitor MKB Bouw- en Infra' informatie waarmee de sector naar buiten kan treden en op terug kan vallen bij de belangenbehartiging van de sector.

Tegen deze achtergrond heeft AFNL aan Panteia/EIM de opdracht gegeven voor het ontwikkelen van een onderzoeksinstrument dat in de kennisbehoefte van en over de sector, c.q. het deel van de bouwsector waarop de AFNL zich richt, voorziet. Dit 'domein' omvat drie clusters, die als volgt zijn benoemd en samengesteld:

- aannemers B&U Bouw en sloopbedrijven
- aannemers grond- weg en waterbouw en mechanisch straatbedrijven (GWW)
- gespecialiseerde aannemers (GA): tegelzetter, dakdekkers hellende daken (pannen), dakdekkers leien, rietdekkers, dakdekkers zinken daken, betonstaalverwerkers, metselbedrijven, kalkzandsteenlijmbedrijven, voegersbedrijven, kitbedrijven, betonboorbedrijven, steigerbouwbedrijven.

In het ontwerp van de monitor heeft nadrukkelijk het kunnen meten van ontwikkelingen en verschillen tussen de onderscheiden clusters als doel vooropgestaan.

Dergelijke doelen stellen minder hoge eisen aan de onderzoeksofzet dan wanneer het doel (ook) het nauwkeurig in kaart brengen van structuurkenmerken zou zijn, zoals het aantal ondernemingen, de sectoromzet en het niveau van de werkgelegenheid.

3.2 Opzet en verloop van de eerste meting voorjaar 2013

In de maanden maart t/m mei van 2013 is een telefonische enquête uitgevoerd onder een representatieve steekproef MKB-bedrijven in de bouw en infra: de eerste meting van de monitor. De in de enquête betrokken bedrijven zijn vooraf schriftelijk benaderd met informatie over het doel en de strekking van het onderzoek.

De in het onderzoek betrokken deelsectoren verschillen qua het aantal en soort bedrijven dat zij tellen sterk van elkaar. Ook is het aantal kleinere bedrijven veel groter dan het aantal grotere ondernemingen. Om toch –gegeven de steekproef- zo betrouwbaar mogelijke uitspraken te kunnen doen over de drie onderscheiden clusters en ook over de grotere bedrijven, is een 'scheve' steekproef getrokken, waarin de getalsmatig kleinere groepen meer dan evenredig vertegenwoordigd waren. Om ervoor te zorgen dat de analyse en rapportage geen vertekend beeld op zou leveren, is er in de analyse voor deze bewust gecreëerde scheefheid gecorrigeerd.

3.3 Opzet en verloop van de tweede meting: najaar 2013

In de eerste meting is aan de respondenten gevraagd of zij in het kader van de monitor nogmaals hun medewerking zouden willen verlenen. Een groot deel gaf aan daartoe bereid te zijn. Voor dit doel stelden zij hun e-mailadres ter beschikking, waaraan medio oktober een vooraankondiging is gestuurd, bestaande uit een korte toelichting en een samenvatting van de vragenlijst. Vervolgens zijn zij telefonisch benaderd voor het afnemen van de vragenlijst. De reacties daarop, vormden de basis voor de tweede meting, die in november 2013 door de AFNL is gepubliceerd.

3.4 Opzet en verloop van de derde meting: voorjaar 2014

De opzet van de derde meting spoorde in hoge mate met die van de eerste meting. De vraagstelling is op een aantal punten aangepast, maar vertoonde ook op veel punten overeenkomst met die van de eerste meting van 2013. Dit maakte het mogelijk om op tal van relevante onderwerpen de ontwikkelingen in de tijd te schetsen. Een deel van de responderende bedrijven, hebben ook hun medewerking aan de eerste en/of de tweede meting van de Monitor gegeven.

3.5 Opzet en verloop van de vierde –deze- meting: najaar 2014

In voorgaande metingen is aan de respondenten gevraagd of zij in het kader van de monitor nogmaals hun medewerking zouden willen verlenen. Op dezelfde wijze als bij de tweede meting het geval was, zijn deze bedrijven benaderd. Dit leverde de reacties op, die de basis vormden voor de huidige meting.